

ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

τεύχος Ε' Νοέμβριος 2003

"Πρόληψη για κάθε νόσο, είναι ή παιδεία".

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

(Μπορεί η σημερινή πόλη να παίξει τον ρόλο της αντίστοιχης αρχαίας;)

Για πολλούς από εμάς η λέξη πόλη, είναι τόσο κοινή, μας φέρνει στο μυαλό την εικόνα της μεγάλης συγκέντρωσης πληθυσμού σε έναν χώρο-άστυ, πυκνή δόμηση και όλα τα θετικά και περισσότερο τα αρνητικά στοιχεία της. Με μια βαθύτερη όμως προσέγγιση στην ιστορία, αυτή η λέξη αποκτά ένα τελείως διαφορετικό νόημα. Καταλαβαίνουμε πόσο διαφορετικός είναι ο σκοπός της ύπαρξης της και πόσο απέχουμε από την πραγματική έννοια της. Και είναι απορίας άξιο γιατί δεν γνωρίζουμε σήμερα την σημασία του θεσμού της πόλεως στην εξέλιξη του πολιτισμού. Διότι αν την γνωρίζαμε είμαι βέβαιος πως τα πράγματα θα ήταν πολύ διαφορετικά ως προς το καλύτερο.

Είναι κοινώς αποδεκτό πως τα μέγιστα επιτεύγματα του πολιτισμού συνέβησαν στον χώρο αυτό και πως η επίδραση του πολιτισμού των προγόνων στον μας κόσμο είναι τέτοια, που αν υποθέσουμε ότι δεν υπήρξε, τότε επιστρέφουμε στην εποχή των σπηλαίων (φανταστείτε τον κόσμο χωρίς το αλφάβητο, την δημοκρατία, τις επιστήμες, το θέατρο, την ιατρική, την φιλοσοφία!!!).

Βασική όμως προϋπόθεση της δημιουργίας του πολιτισμού των προγόνων μας ήταν ο θεσμός της πόλεως, *"Για όποιον μελετά την ιστορία είναι προφανές πως και οι ιδιαιτερότητες και τα επιτεύγματα του ελληνικού πολιτισμού σε κάθε επίπεδο και σε κάθε τομέα οφείλονται στον θεσμό της πόλεως. Αυτός ο θεσμός επέτρεψε την εμφάνιση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ελληνικού πολιτισμού"*.¹

Χωρίς να υποστηρίζω πως η αρχαία ελληνική πόλη υπήρξε η ιδανική (δηλ. η ουτοπική φιλοσοφική) πολιτεία, υποστηρίζοντας όμως την κοινώς αποδεκτή άποψη πως ήταν η καλύτερη έκφανση της πόλεως μέχρι σήμερα, λόγω των παραπάνω επιτευγμάτων, θέτω το ερώτημα: Μπορεί η σημερινή πόλη να παίξει τον ρόλο της αντίστοιχης αρχαίας πόλης;

Η αρχαία ελληνική πόλις-κράτος διαμορφώθηκε μετά από αιώνες εξέλιξης και κοινωνικών συγκρούσεων οι οποίες επέφεραν κοινωνικές ανακατατάξεις (από τους βασιλιάδες στους γαιοκτήμονες και τέλος στους εμπόρους και τους βιοτέχνες) και αλλαγές καθεστώτων και πολιτευμάτων (από την βασιλεία στην αριστοκρατία και τέλος στην δημοκρατία) για να πάρει την τελική της μορφή τον 5ο αιώνα π.Χ. Αρχικά η ελληνική πόλις ήταν ο τόπος συγκέντρωσης (συνήθως κάποιο ύψωμα, μια ακρόπολη) των πολιτών και των περιοίκων σε περιόδους πολέμου. Ήταν το καταφύγιο, το οχυρό των πολιτών της. Ο λόγος αυτός έκανε του πολίτες της αρχαίας ελληνικής πόλης να φροντίσουν το οχυρό αυτό το οποίο αργότερα εξελίχθηκε σε επίκεντρο όλων των γεγονότων που συνέβαιναν στα μικρά κρατίδια της Ελλάδος. Η φροντίδα για την πόλη (οχυρό) και η πολιτιστική συνοχή των πολιτών λόγω του μικρού τοπικού χαρακτήρα της, την έκανε από ένα οχυρό σε έναν διαρκώς εξελισσόμενο οργανισμό. Έτσι αργότερα η πόλις αναλαμβάνει την μόρφωση των πολιτών της, οι οποίοι συμμετέχουν στα κοινά της με έναν άμεσο τρόπο, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό ανάλογα με το πολίτευμα. Γίνεται το εμπορικό και πολιτιστικό επίκεντρο, και καταλήγει στην ακμή της να γίνει ο δραστήριος διαπλαστικός θεσμός ο οποίος τροφοδοτεί και με την σειρά του τροφοδοτείται από τους πολίτες σε μια αμοιβαία σχέση αλληλεξάρτησης (ανατροφοδότηση).

*"Οι Έλληνες θεωρούσαν την πόλη έναν δραστήριο, διαπλαστικό θεσμό, ο οποίος εκπαίδευε τον νου και τον χαρακτήρα των πολιτών. Εμείς θεωρούμε το κράτος ως έναν μηχανισμό για την παραγωγή ασφάλειας και άνεσης. Η εκπαίδευση στην αρετή, την οποία το μεσαιωνικό κράτος άφησε στην εκκλησία και που η πόλη θεωρούσε δικό της μέλημα, το σύγχρονο κράτος την άφησε ο θεός ξέρει σε ποιόν."*²

Από τον Πεισίστρατο στον Κλεισθένη και την Δημοκρατία του Περικλή, για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία, ο άνθρωπος γίνεται το επίκεντρο των αποφάσεων. Ο ίδιος ανθρωποκεντρισμός ωθεί τους Έλληνες της Ιωνίας να προσπαθήσουν να ερμηνεύσουν με επιστημονικό τρόπο τα φυσικά φαινόμενα (βλ. Προσωκρατικοί: Θαλής, Αναξίμανδρος, Αναξίμενης) και τον Πλάτωνα να εισαγάγει για πρώτη φορά στην ιστορία τον όρο φιλοσοφία.

Τα μέγιστα στον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, αλλά και την εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής πόλεως συνέβαλαν η πολιτιστική συνοχή και ο μικρός πληθυσμός. Η πολιτιστική συνοχή, η οποία ήταν παράγοντας που συνέβαλε στην αποφυγή θρησκευτικών ή φυλετικών συγκρούσεων που θα κατέστρεφαν την πόλη εν τω γεννάσθαι, και ο μικρός πληθυσμός, ο οποίος ήταν καθοριστικός παράγοντας στην ευκολότερη οργάνωση της πόλης και αργότερα στην ευκολότερη διάδοση των νέων επιτευγμάτων της νόησης και της τεχνολογίας.

Και μπορούμε να μιλάμε με τις ώρες για την συμβολή της αρχαίας πόλεως στον πολιτισμό αλλά θα χρειαζόμαστε πολλές σελίδες, και λεφτά για φωτοτυπίες δεν υπάρχουν. Επιπλέον έχουμε αφήσει αναπάντητο το ερώτημα, αν η σημερινή πόλη μπορεί να παίξει τον ρόλο της αντίστοιχης αρχαίας.

Αντίθετα με την αρχαία πόλη (φράση που θα χρησιμοποιηθεί αρκετά) η σημερινή έχει χάσει τον τοπικό χαρακτήρα και την πολιτιστική της συνοχή. Η υπερβολική συγκέντρωση του πληθυσμού (στην σημερινή Αθήνα ζει το μισό του πληθυσμού της Ελλάδος) προσδίδει στην πόλη μια ακαμψία σε όλους τους τομείς. Επίσης δεν υπάρχει πλέον η πολιτιστική συνοχή λόγω της συγκέντρωσης *αλλόφυλων και ετερόκλητων πολιτισμικών στοιχείων, η οποία καθιστά αδύνατη την παραγωγή πολιτισμού που να στηρίζεται στην παράδοση, να προοδεύει και να υπηρετεί τον άνθρωπο.*³

Εκτός των άλλων η πολυπολιτισμικότητα είναι και παράγοντας αποσταθεροποίησης ο οποίος δεν συμβάλλει στην εξέλιξη και την πρόοδο. *Η ιδέα της πολυπολιτισμικότητας δεν αρκείται στο αίτημα για πολιτισμική πολυμέρεια, αλλά ζητεί την αποδοχή του "άλλου", ακόμη και αν (ή μάλλον ιδίως αν) ο "άλλος" απαιτεί την εξαφάνιση του πολιτισμικού και του θεσμικού πλαισίου που τον δέχεται, επικαλούμενος την πολιτισμική του "διαφορετικότητα". Τότε είναι που ο ίδιος ο πολιτισμός της δημοκρατίας και της νεωτερικότητας αυτοπαγιδεύεται στον πλουραλισμό και την ανεκτικότητα που είναι τα βασικά του χαρακτηριστικά.*⁴

Βλέπουμε λοιπόν ότι στην σημερινή πόλη απουσιάζουν οι δύο βασικοί παράγοντες που έδιναν στην αντίστοιχη αρχαία πόλη την ανθρωποκεντρική της διάσταση. Η υπερβολική συγκέντρωση του πληθυσμού και η πολυπολιτισμικότητα έχουν μετατρέψει την σημερινή πόλη σε μια *πολεοδομική έκταση, καθυποταγμένη και κατατμημένη από φυλετικές ομάδες, διαμορφωμένες με βάση την κοινωνική, εθνική ή θρησκευτική ταύτιση, την υποταγή σε διάφορες μαφίες ή τον νικητισμό (σ.σ. μηδενισμό). Σε κλειστά κυκλώματα, μέσα στα οποία το άτομο διαδραματίζει απολύτως δευτερεύοντα ρόλο.*⁵

Έχει μετατρέψει τους πολίτες της σε μια *κοινωνία των μαζών, μαζική μόνο σε ό,τι αφορά στην κατανάλωση και την υποταγή, ενώ αντίθετα οι κοινωνίες όπου παρεμβαίνει η επαναστατική μάζα αποτελούν κοινωνίες μιας πνευματικής εκτίναξης και επιτευγμάτων, όπως η Αθήνα μετά τον Πεισίστρατο και δευτερευόντως η ελिसαβετιανή Αγγλία.*⁶ Η σημερινή πόλη, αντίθετα με την αρχαία δεν φροντίζει να εκπαιδεύσει σκεπτόμενους ανθρώπους αλλά μέσω της εξειδίκευσης εκπαιδεύει παραγωγικές μονάδες.

Γιατί όμως συμβαίνουν αυτά στην σύγχρονη πόλη; Ποιοί είναι οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτήν την παρακμή του θεσμού της πόλεως και κατά συνέπεια του πολιτισμού μας που παραπαίει συνεχώς; Ο κυριότερος, κατά την άποψη μου, λόγος είναι η άγνοιά μας. Δεν δίνουμε την πρέπουσα σημασία στην γνώση της ιστορίας, που προσφέρει έτοιμες λύσεις.

Ο δεύτερος λόγος είναι η ανοχή (ή υποστήριξη) της πολιτικής και οικονομικής κεντρικής εξουσίας η οποία:

- α) με τον έλεγχο των ΜΜΕ κατευθύνει εκ του ασφαλούς τους κατοίκους*
- β) παρέχει εκπαιδεύσειν τέτοια, που είναι μακριά απ' ότι αποκαλείται παιδεία*
- γ) επιτείνει την ανασφάλεια, ώστε η εξάρτησις των ατόμων από τον παρεχόμενο μισθό να αποτελέσει την μοναδική τους λύση*
- δ) εκ των στοιχείων, που φέρουν στην δημοσιότητα ανεξάρτητες φωνές, όλο και περισσότερο διαφαίνεται η συνεργασία εξουσίας και υποκόσμου και*
- ε) κατευθύνοντας την συγκέντρωση αλλόφυλων και ετερόκλητων πολιτισμικών στοιχείων, καθιστά αδύνατη την παραγωγή πολιτισμού, που να στηρίζεται στην παράδοσιν, να προοδεύει και να υπηρετεί τον άνθρωπο. [Και προς την κατεύθυνσιν αυτή συμπεριλαμβάνεται και η επίθεσις κατά του Ελληνικού Πολιτισμού, του μόνου με ρίζες πανάρχαιες και με επίκεντρο τον άνθρωπισμό].*⁷

Και για να το πούμε πιο ΔΟΡΥΦΟΡΙΚΑ, η υπερ-κατανάλωση και η αποχαύνωση μπροστά στο χαζοκούτι, η "καριέρα" και η "υγιής" και "αναπόφευκτη" πολυπολιτισμικότητα και παγκοσμιοποίηση, η ψευτοκουλτούρα, η "γκλαμουριά", η αμορφωσιά και η εξειδίκευση, η υπεσυγκέντρωση πληθυσμού, η κοινωνική αδικία, η "τρομοκρατία", ο φανατισμός, η μη αποτελεσματική ή επιτηδευμένα λανθασμένη άσκηση της πολιτικής εξουσίας, η διαφθορά και άλλα πολλά, είναι αυτά ακριβώς τα στοιχεία τα οποία καταργούν τις προϋποθέσεις της σωστής λειτουργίας του άλλοτε ζωντανού οργανισμού, του θεσμού της πόλεως!

Του ζωντανού ανθρωποκεντρικού θεσμού που επέτρεψε την ανάδειξη προσωπικοτήτων και επιτευγμάτων, άφταστων και διαχρονικών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, επιβάλλεται να έχουμε τα μάτια μας ανοιχτά και να αντιμετωπίζουμε με σκεπτικισμό όλους αυτούς που μας πλάσσουν-υπόσχονται κάτι και παρουσιάζουν εαυτούς ως "σωτήρες" ή "γνώστες". Έχω την γνώμη πως ο μεγαλύτερος σύμμαχος του συστήματος που μας θέλει υποταγμένους στην βουλή του, είναι η άγνοιά μας. Ίσως η ζωή μας δεν διαφέρει και πολύ από την ταινία MATRIX, όπου στην θέση των ανθρώπων-μπαταριών είναι ο απαίδευτος χωρίς κρίση άνθρωπος. Ο μηχανισμός αφύπνισης είναι η ανάπτυξη της κριτικής-διακριτικής ικανότητάς μας. Το μέσον είναι η πραγματική παιδεία! Και για την απόκτησή της ποτέ δεν είναι αργά!

ΣΧΟΛΙΑ

1. Από το βιβλίο ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ της Γ' τάξης ενιαίου λυκείου.
2. Από το βιβλίο "ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ" του Η.Δ.Φ. ΚΙΤΤΟ εκδόσεις ΚΑΚΤΟΣ.
3. Από το άρθρο Αθανάσιου Κουκοβίστα "Τελευταία βήματα προς τον εξουσιασμό" περιοδικό ΔΑΥΛΟΣ Νοέμβριος 1996.
4. Από το άρθρο του Δ. Δημητράκου "Οι παγίδες της "πολυπολιτισμικότητας" στη εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, Κυριακή 9 Νοεμβρίου 2003.
5. Αναδημοσίευση άρθρου της εφημερίδας L' EXPRESS από την εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 30 Ιουνίου 1996.
6. Από το βιβλίο "ΜΑΖΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ" του Κώστα Παπαϊωάννου εκδόσεις ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ.
7. Από το άρθρο Αθανάσιου Κουκοβίστα "Τελευταία βήματα προς τον εξουσιασμό" περιοδικό ΔΑΥΛΟΣ Νοέμβριος 1996.

ΣΤΟΧΟΙ ΜΑΣ

Νά άνεβαίνεις πνευματικά καί ήθικά, Νά πλάθεις συνείδηση πάνω από θρησκείες καί δόγματα, Νά γνωρίζεις πώς οί άνθρωποι είναι ίσοι αλλά όχι όμοιοι, Νά βλέπεις τόν κόσμο κάτω από ένα πρίσμα παγκόσμιου πολιτισμού καί όχι υπό τήν έποπτεϊαν ενός μεγάλου αδελφού.

Τό παρόν πόνημα δέν ανήκει σέ καμιά πολιτική, θρησκευτική ή οίκονομική παράταξη. Είναι ύγιής κριτική σκέψη καί σκοπό έχει νά ενημερώσει καί νά προτείνει λύσεις γιά τό αδιέξοδο στό όποιο οδηγούμαστε. Τυπώνεται σέ φωτοτυπίες μέ έξοδα μου καί ό αριθμός τών φύλλων ανά μήνα καθορίζεται από τά οίκονομικά μου.

Άν συμφωνείτε μέ τά όσα γράφονται, μή τό πετάξετε. Τό λιγότερο πού μπορείτε νά κάνετε είναι νά τό δώσετε σέ κάποιον άλλον.

<http://www.geocities.com/afypnisis>

doryforos2003@yahoo.gr